

utalt is arra a három kötetre, amelyikben ez a rokonság, együttszólás megnyilvánult: Farkas Árpád, Magyarai Lajos és Csiki László versesköteteiről van szó.)

Az antológia két részből áll: előbb egy tematikus összeállítás van a szülőföld, anya, nép, hagyomány, ősök idézésére, utóbb szerzőnként egy-egy csokor a művekből. Első pillanatra túlzottan hagyományosnak tűnik a tematikus összeállítás, utóbb azonban kiderül, hogy tanulságos olvasmány ez a sorrendezés: a romániai magyar líra nagy hagyományú táj-, szülőföldszeretete, a vele összekapcsolódó ősök-idézése jelenik meg e fiatalok verseiben és mintegy ellenpéldául szolgálnak Dali Sándor beközöntőjéhez: a szerzők szoros rokonságáról árulkodnak. Petőfi, Dózsa, Körösi Csoma Sándor, Ady, Mikes Kelemen, Kós Károly, Tamási Áron és a népmesegyűjtő Konsza Samu neve és alakja nem egyszerűen megverselendő téma, hanem a belőlük kirajzolódó örökséghez való kötődés vallomási lehetősége. Legáltalánosabban Farkas Árpád *Apáink arcán* című versében fogalmazódik meg a múlthoz való viszony, legkonkrétebben, szinte magatartásforma példakéjként Magyarai Lajos *Körösi Csomáról* szóló versciklusa és Veress Dániel *Mikes*-monológja idézi az örökséget. De Csiki László *Balassi*-ja, Tömörly Péter *Dózsa*-ja és *Petőfi*-je, Czégő Zoltán *Kós*-portréja, Farkas Árpád *Ady*-ja és *Gábor Áron*-ja, ez utóbbiról Magyarai Lajos verse új s új jelet tesz erre a képre. Úgy tűnik tehát, hogy az együttjelentkezés, az együttszólás mégiscsak írócsoportot karakterizál.

A szerzők szerinti részben néhány új név is föltűnik, közülük a még tizenéves Markó Béla versei tűnnek ki; Péter Sándor novellaballadáit is érdekesekek. Vári Attila finom lírájú, fanyar-gúnyos novellái mellett a szerző verseit is olvashatjuk. Prózája jobb. Szinte valamennyi költő prózát is ír — talán újságíró munka eredménye ez? Bár legtöbbjük több műfajban kísérletezik: Magyarai, Farkas novellái mellett Tömörly prózáit és drámaíró tevékenysége is ismert, Csiki újabban regényt ír. Sombori Sándor, akinek nevét Gábor Áronról szóló drámája hozta újra az irodalmi érdeklődés előterébe, itt egy kis falusi tragédia drámai jelenetével szerepel, nem szerencsésen, inkább a népszínmű érzelmességével.

A történelmi dráma meg- és fölüljítőjának is kiváló Veress Dániel novelláját olvashatjuk itt, de fájjaljuk, hogy kitűnő esszéit, találó kritikáit nem vette számításba az antológia. Ez a műfaj teljesen hiányzik. Veress különben is szegényesen van jelen, hiszen sokoldalú működésének csak egyik arcát láthatjuk. Pedig innen úgy tűnik, hogy a sepsiszentgyörgyi írócsoport *spiritus rectora* ő, ha nem viseli, nem is játssza ezt a tisztséget, szerepet.

A már megjelent önálló kötetekhez képest Farkas Árpádnál tűnik föl valami új, a hangváltás hajlama: prózaversei (melyekből néhányat a Tiszatáj mostani száma közöl) eddigi munkásságának meghaladását jelentik.

A borítón Szilágyi Zsolt sepsiszentgyörgyi ötvösművész alkotása látható, s erről eszünkbe jut, hogy a gazdag képzőművészeti vidék alkotásai is hiányoznak a kötetből. De leginkább hiányoljuk a Megyei Tükör kitűnő riportjait. Ezekből az irodalmi értékű munkákból is lehetett volna válogatni. De e követelőzés a sok jó és szép anyag olvastán elhallgathat. (Kiadja: Kovászna megye művelődés- és művészetügyi bizottsága Népi Alkotások Háza. Szerkesztette: Jecza Tibor.)

ILIA MIHÁLY

A KORUNK AZ EGYÜTTÉLÉSRŐL

A kolozsvári *Korunk* ez évi 6. száma a magyar—román együttélés gondolatának jegyében jelent meg, fölédzve a *Korunk* 1936. 2. számát, melyben Gaál Gábor példásan tett hitet a magyar—román együttéléstről, egymás kultúrájának tiszteletéről, megismerésére való törekvésről. A *Korunk* az utóbbi években előszeretettel jelentett meg „tematikus” számokat, de mindközül ez, az együttélést idéző szám különös figyelmet érdemel.

A folyóirat már a múltban is elismerést vívott ki a haladó román körökben. Most

Tudor Bugnariu utal erre: „A felszabadulás előtt a Korunk sikerrel teljesítette a marxizmus terjesztésének földadatát a romániai magyar nemzetiség soraiban; a két világháború közötti társadalmi-politikai, gazdasági és kulturális jelenségek marxista magyarázatával jelentősen hozzájárult a magyar munkásság és értelmiség kommunista meggyőződésének elméleti megalapozásához. A folyóirat az ország határain túl is hatott, s egyben számos, magyarul tudó román értelmiség forrása volt.”

Az összeállításban olvashatunk egy módszertanilag okos cikket a román etnikum sajátosságairól, melyet Nicolae Margineanu írt, ellenvetésünk csak annyi lehet, hogy amikor a szerző a sajátosságok tényszerű megnevezéséhez ér, olyan általánosságokat mond, melyek nem sajátosságok, hanem minden népre alkalmazható tulajdonságok.

Föltűnő, hogy a román tudományos életben milyen erővel jelentkeznek a szociológiai kutatás elméleti tisztázására való törekvés. Sztrányiczki Gábor ismerteti a Miron Constantinescu által szerkesztett Általános szociológia című tanulmánykötetet. Ebben hazai szociológiánk elméleti törekvéseivel való rokonságokat lehet fölfedezni. E rokonságra, kapcsolatra történeti példát idéz Venczel József tanulmánya, mely Dimitrie Gusti hatását és kapcsolatait mutatja ki az Erdélyi Fiatalok falukutató mozgalomával. (A szerző maga is Gusti tanítványa volt.) A hatás nemcsak Gusti elméletének megismerésében merült ki, az iskolát teremtő szociológiai professzor személyesen segítette a magyar nemzetiség kutatóinak munkáját, pl. Lükő Gábor csángókutatóinak megjelenését.

Adrian Marino a mai román prózáról ad pillanatképet: „Az utóbbi évek román prózáírásának egyik legjellegzetesebb vonása kétségkívül az urbánus ihletésű realizmus felé való közeledés, s ezzel párhuzamosan a témáknak és a hősök pszichológiájának intellektualizálása, problémagazdag ábrázolása. Elég sok olyan alkotás születik, amely az esszéregény műfajához közelít (Alexandru Ivasiuc), de ugyanakkor a kritikai-fantasztikus és abszurd-humoros jelleg is érvényesül...” Három szerző művére hívja föl a magyar olvasó figyelmét: Marin Preda *Tékozlók* című regénye „bátor regény, azaz nem konvencionális, világos, bíráló, metszően éles az összes társadalomkritikai jelenetekben. Marin Preda, aki nagy szakértője a »ruralis« visszaéléseknek, folytatja a felmérést a karrierista, elbürokratizálódott vagy egyszerűen kombinált, ipari-értelmiségi körökben”. A másik regény Petru Popescu *Fogságban* című műve, melyben „a mai városi ifjúság legkevésbé konvencionális ábrázolására találunk... , amely hatalmas lépést tett a civilizáció bonyolult világa felé, de belül eléggé tiszta és őszinte, őszitőn és egyenes maradt”. A harmadik mű Mircea Horia Simionescu „névszótára”, A jól temperált ötletesség. „Az ötlet lényege ez: a személynevek — valódiak vagy képzeltek — sokértelműsége kimeríthetetlen. Legendó megidézni egy nevet s elindítani az asszociációk áradatát, hogy ez a rejtett lehetőség valósággá váljék... Meg kell jegyeznünk, hogy ez az ál-teremtőinvenció nagymértékben teret enged a groteszknek, az abszurd humornak...” Ebből a műből néhány részletet a magyar olvasó is ismerhet az Utunk-ból, s valószínű, hogy olvasói sikere lesz itthon is, hiszen a magyar olvasó Karinthy Frigyesről Örkényig jó iskolát nyert az ilyen írások élvezetére.

Szilágyi Júlia, akinek világirodalmi tanulmányait jól ismerjük a Korunk-ból (Swiftről szóló könyvét az elmúlt évből), a román világirodalmi folyóiratot — *Secolul 20* — mutatja be tanulmányában. Ez a folyóirat is szívesen csinál tematikus számokat, pl. Tudomány és irodalom, Erkölciség és szenzáció, Sport — a huszadik század mítosza, Autó — technika és mítosz, Írók a munkásosztályról stb. (Az egy-egy szerzőnek szentelt számok közül mi a Kafka-számra emlékszünk, mint kitűnő összeállításra.) Magyar szerzők is sűrű vendégei ennek a folyóiratnak: József Attila, Kassák, Illyés Gyula, Nagy Lajos, Karinthy Frigyes, Radnóti Miklós és Molnár Ferenc művei kaptak kellő méltatást, és jelentek meg fordításban.

A magyar—román kapcsolatok leggazdagabb és leghálásabb kutatási tere az irodalmi kapcsolatoké. (Vajon mikor lesz már magyar—román irodalmi kapcsolatok címmel tanulmánygyűjtemény?) A Korunk mostani számában is ez a téma a leggazdagabban adatolt. Engel Károly (aki Köllő Károly néven román irodalmat fordít magyarra) és a román—magyar irodalmi kapcsolatok egyik legszorgosabb kutatója,

most a 20-as évek irodalmi kapcsolatairól írt. Octavian Goga, Emil Isac, Stefan Octavian Iosif, Paál Árpád, Bitay Árpád, Janovics Jenő munkásságában, közéleti és irodalmi harcaiban mutatja ki az együttélő nép kultúrája iránti érdeklődését. Csupa követendő példatár ez a tanulmány. Ugyanilyen Árvay János munkája is, aki régebben az Előre hasábjain írt sorozatot a 19. századi magyar művészek bukaresti működéséről, most a színészek mellett festőkről és zenészekről is szól.

Augustin Buzura prózaíró írását a legnagyobb érdeklődéssel olvashatjuk. A világirodalmi jegyzetei közül itt a magyar irodalmi olvasmányairól közöl egy részt a szerző, Németh László, Cseres Tibor, Bálint György és Ráth-Végh István műveiről vall, meg Nagy István festőművészről. Ez a fajta megnyilatkozás, úgy érezzük, hogy mindkét irodalomból nagyon hiányzik. Pedig ki szólhatna hitelesebben a másik nép irodalmáról, mint az író? De ehhez Buzura példáján okulva: olvasnunk kell egymás műveit. Abban is van valami példaadó, hogy a híres román operaénekes Traian Grozăvescu, a magyar iskolaszolga fiával köt testvéri szövetséget, Kodály és Dohnányi levele biztosítja sérthetetlenségét hazatérésekor, és bécsi sikerei közepette sem feledkezik meg kolozsvári magyar barátjáról, Gyalui Farkasról, meleg dedikációt küld neki (Gheorghe I. Bodea közleménye).

A Korunk színes memoárrovatában most Kacsóh Sándor emlékiratának egy részletét olvashatjuk. A húszas évek eleji Kolozsvár, a Keleti Újság-nál végzett újságíró munka, a kolozsvári magyar s román írók szerepelnek ebben a részben. Irodalomtörténeti érdekessége, hogy annak a készülődésnek korszakából ad hírt, amely a Vakvágányon című regény megírásához vezette el az író; ez a regény volt az első igazán művészi értékű, tudatos írói munka az együttélés lehetőségének és szükségességének fölismeréséről.

A Korunk „együttélés” számának jelentőségét nem lehet eléggé méltatni. De hadd jegyezzük meg: mintha túlon-túl múltközpontú lenne ennek a számnak koncepciója, az utolsó 25 évről szinte alig kapunk valamit. Pedig a múltbeli példáknak meg tanulságoknak itt lenne a próbája.

A Korunk összeállításából is kiderül, hogy mindkét nép sokat tanult, átvett, hasznosított egymás kultúrájából. Ez természetes is, bár jól ismerjük mindkét részről azokat a nézeteket, melyek ezt tagadták és néha még ma is tagadják. De a tények makacs dolgok, ellenük szólnak. Két, jelentős kultúrával rendelkező nép kölcsönhatásainak örökösei vagyunk, merjük vállalni, hasznosítani, tudatosítani ezt az örökséget. Aki ezt a kölcsönhatást, az egymás közötti szellemi cseréjét tagadja, az az emberiség értékeihez sokat adó két nép közötti kapcsolat lehetőségeit tagadja. Délkelet-Európa népeinek szinte létformája ez a kölcsönhatásban élés, mely figyelmezteti a szellem embereit: egy-egy hajánál fogva elhúzott párizsi párhuzam helyett e létforma lényegére és tartalmára figyeljenek. A legkisebb lépés is becsülendő, mely a közeledést szolgálja; a Korunk a legnagyobbat tette és teszi.

(i. m.)